

... líbánky jsou medové

Jedová chýše, Apolinářská 445/6, Praha 1

Jak zní jméno hospody s nejdelší tradicí v Praze? Odpověď je jasná: Jedová chýše. V době svého vzniku, ve 13. století, stála ovšem mimo hranice velkého města, takže šlo spíš o nejbližší vesnickou hospodu za nynějším Karlovým náměstím. Ostatně jmenovala se původně Na Vinici – a vcházelo se dovnitř zadem, přes dvorek. To už je solidní základna pro smyšlenky, pověsti a povídačky všeho druhu, které se na Chýši lepily ochotně po celých těch sedm století její kontinuální existence. Zchátralá barabizna byla stržena v roce 1933. Na jejím místě vyrostl pohledný činžovní domek střižený podle funkcionalistického metru architekta Josefa Kalouse.

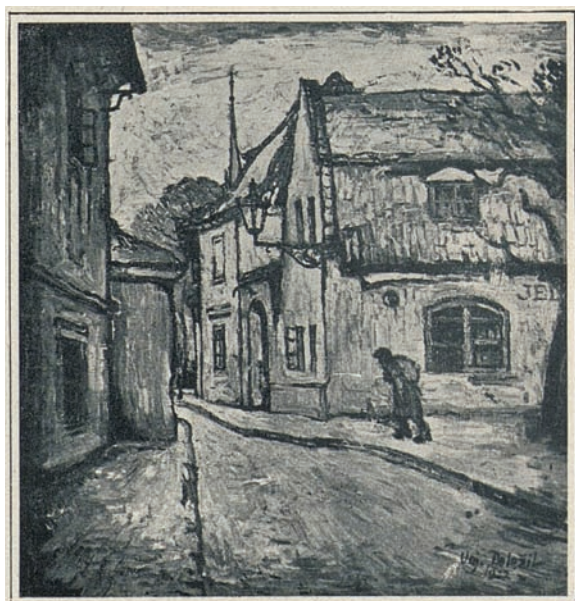

Jedová chýše na fotografii
Rudolfa Veverky
(*Fotografický obzor*, 1913,
r. 21, č. 5, s. 101f).

Rudolf Veverka, Praha

Jedová chýše

Už ve 14. století to tady prý bylo samé přepadení, násilí a mord, takže se lidé místu raději vyhýbali obloukem. Karel Ladislav Kukla zmiňuje v *Konci bahna Prahy* i různé duchařiny, třeba tu o Golemovi, který sem docházel už v první půli 14. století každou půlnoc ze židovského hřbitova strašit (navzdory historickému faktu, že jeho stvořitel rabín Löw se narodil teprve v roce 1520). Další legenda praví, že do knajpy zavítal na přelomu 14. a 15. století český král Václav IV.: českému živlu milý, německému nemilý. Ostatně proto se ho pokusili ve Vídni roku 1393 otrávit. Do Chýše zamířil spolu s katem, svou osobní stráží, a oba v převlecích, jeden za kuchaře, druhý za šaška. Nepoznal je nikdo, zato oni poznali dva z té lotrovské party, co chtěla krále sprovodit ze světa – a oplatili jim stejnou mincí. Dál se tvrdí, že v putyce se objevil i Rudolf II.; možná už tenkrát

Jedová chýše
na malbě
Vojtěcha Doležila
z roku 1922
(Český svět, 1927,
r. 24, č. 10, s. 2).

JEDOVÁ CHÝŠE.

pojedl z dřevěného stolu, ve kterém byla vydlabaná díra místo talíře, a posloužil si lžící připoutanou řetězem, aby ji někdo nešlohnul.

V druhé polovině 19. století byla Jedová chýše podle Kukly „nejoblíbenějším eldorádem pražské německé ‚bohémy‘“, zejména studentů z přilehlých klinik a ústavů, takzvaných buršáků, plus jejich pestrého ženského doprovodu, složeného z různých pomocnic, ošetřovatelek a porodních bab. Jak rostl za okny Chýše v letech 1868 až 1875 monumentální „červený dům“, oficiálně Královská česká zemská porodnice u svatého Apolináře, navržená Josefem Hlávkou, měnil se podnik ze sprosté nálevny v ještě obskurnější místo, které přibralo jako bonus funkce dupárny, hampejzu a drogového doupěte. Štamgasti tu vyváděli nepřestajnou rotyku; občas s nimi třeba u stolu poseděla i ztuhlá mrtvola, kterou tu opřeli nosiči, co šli se svým nákladem zrovna kolem a chytla je chuť na pivo. Egon Erwin Kisch napsal na to téma povídku „Jedová chýše, tanec s mrtvolou“.¹⁷

Kukla uvádí v *Konci bahna Prahy* i hymnu tamějších lehkých děv:

„U nás v chýši Jedové,
líbáanky jsou medové.
Deset děvčat bylo nás,
k omlazování byl čas.
Byla Fína, byla Týna,
byla Lína, Klementýna,
Kačena i Mařena,
byla hezká Andula i buclatá Kordula,
byla Apolenka a pak Magdalenka.
A burš junák tam je – král,
pozdrav Fíně, pozdrav Týně,
pěkné pozdravení dal,

17 Egon Erwin Kisch: *Pražská dobrodružství*, Nakladatelství Svoboda, Praha 1968, s. 196–199.

Jedová chýše na anonymní fotografii (po roce 1900).

pozdrav Líně, Klementýně,
Kačence i Mařence,
pozdrav hezké Andule, baculaté Kordule,
pozdrav Apolence, hubičku Majdalence...“¹⁸

Pointa na sebe nenechala dlouho čekat. V roce 1904 vpadl do Chýše zchvácený Mathieu Dreyfus, starší bratr slavnějšího Alfreda, odsouzeného za státozradu; zatímco Alfred trpěl na Ďábelských ostrovech, bratr byl na útěku. Do Chýše zavítal právě kvůli buršákům: ti ho nakrmili, napojili a schovali. Jenže důmyslná a spanilá francouzská špionka Frida, která mu byla v patách, vzala německé studenty do kola a za pomoci vydatných

¹⁸ Karel Ladislav Kukla: *Konec bahna Prahy*, Nakladatelství Svoboda, Praha 1992, s. 14.

dávek alkoholu z jednoho z nich pozdě k ránu vytřepala pravdu. Jen co se to doneslo k českému studentstvu a dělnictvu, vzali krčmu útokem a vymlátili ji; od té doby Chýše pustla. Posledním majitelem se stal Antonín Heveroch, průkopník české psychiatrie, který zamýšlel ruinu strhnout a rozšířit nedaleký blázinec nebo vybudovat zbrusu nové sanatorium. Jenže zlý duch Chýše si pro něj přišel dřív, než se stihl rozkoukat: pozemek zakoupil na sklonku roku 1926, a v březnu sedmadvacátého roku náhle skonal.

Chýše přežila na fotografiích, na plátcích (například Emila Artura Pittermanna, řečeného Longen, z roku 1915), a hlavně ve filmu: v šestadvacátém roce tu Karel Lamač točil *Dobrého vojáka Švejka* (ačkoli v Haškově románu není o Jedové chýši ani slovo); v letech 1968 a 1969 pak někdejší legendu vrátil do života jako „doupě pražské galery“ populární televizní seriál *Hříšní lidé města pražského*.

RK

Mathieu Dreyfus na kresbě z *La Vie Illustrée* (přelom 19. a 20. století, <https://gallica.bnf.fr>).

V Klášterce jsme si poseděli...

Klášterní vinárna, Národní 139/8, Praha 1

Podnik fungoval hned vedle budovy Nové scény, v rámci rozsáhlého komplexu staveb spadajících pod řád voršilek (kostel, klášterní budova, školní budova, zahradní pavilon a socha Jana Nepomuckého). Raněbarokní urbanistický celek, rámovaný ulicemi Národní, Voršilská a Ostrovní, byl dokončen kolem roku 1680; následovaly pozdněbarokní úpravy. V roce 1951 komunistický režim klášter zavřel. V horních patrech pak zahájil činnost Výzkumný ústav endokrinologický, v přízemí otevřela svou náruč vinárna, odnepaměti řečená Želmíra. Odkud ta přezdívka? Možná se anonymní kreativec inspiroval u stejnojmenné opery Gioachina Rossiniho (1822), která byla ostatně doma i v repertoáru sousedního Národního divadla; možná se ale inspiroval úplně jinde.

Nadarova fotografie Rossiniho, autora *Želmíry* (před 1868).

Na vinárnu (kde dnes sídlí restaurace s pivovarem) vzpomíná spisovatelka Eva Kantůrková:

„Ovšem vynikající byla Klášterní vinárna, prostředkující různost kultur svým umístěním mezi voršilským klášteřem a Kourovými domy [správně: Kaurovými, podle inženýra a architekta Jaromila Františka Kaura], zažloutlou a ohyzdnou čtyřpatrovou průčelní masou, za níž se nacházely stejně ohyzdné chudinské byty. Voršilský klášter vzkvétá, na místě Kourových domů se vyzývavě hranatí Nová scéna Národního divadla. Ani Klášterní vinárna není, co bývala. V ní, podobně jako v Unionce, vstřícně a důstojně vládli pan Krátký, víc hostitel než sloužící, který důvěrně znal osudy svých stálých hostů, vlídný k nim jak v dobách jejich slávy, tak v dobách vynuceného úpadku; pan Krátký bezpečně věděl, že ona dáma v rohu je blízká příbuzná popraveného Vlada Clementise, a taky, že novináři, se kterým sedíme u stolu, zakázali další knihu, a někdy se mi zázrálo, že k vyvrženým osobám je o několik odstínů ochotnější, než k osobám jiným.“¹⁹

Jak potvrzují v *Letu let* nebo *Vínku vzpomínek* Josef Hiršal a Bohumila Grögerová, v 50. a 60. letech chodili do Želmíry popít mnozí literáti; přímo naproti podniku (Národní 9), ve slavném Topičově domě, mělo totiž sídlo nakladatelství Československý spisovatel. Další fasetu osazenstva zmiňuje historička fotografie Anna Fárová: „A do Klášterní vinárny – říkalo se jí Želmíra – chodili Jiří Brdečka, Jiří Trnka a lidé od filmu, to byly jistoty, které utvářely atmosféru.“²⁰ Scenárista a režisér Pavel Juráček, absolvent FAMU, která je od Želmíry za rohem, uvádí ve svých deníkových zápisech, že „Kundera [Milan Kundera, tehdejší učitel na FAMU]

19 Eva Kantůrková: „Víc vzpomínka než přítomnost“, *Deník Referendum*, 29. 8. 2015, <http://denikreferendum.cz/clanek/21130-vic-vzpominka-nez-pritomnost>.

20 Anna Fárová: *Dvě tváře*, Torst, Praha 2009, s. 953.

Klášterní vinárna čili Želmíra dnes (foto Lada Nayevo, 2019).

říkal, že tam je jediný jídelní lístek v celé Praze, který stojí za čtení“.²¹ Na vánočním menu tu prý měli dokonce šneky. Na jistou souvislost s touto dekadencí a jejími případnými vyznavači v časech komunistické totality poukazuje básník Ivan Diviš: „Ne nadarmo byla vinárna Viola – ale taky klub Čs. spisovatele a třeba Želmíra – pár kroků od Bartolomějské.“²² V Bartolomějské 14, takzvané Kachlíkárně nebo Bartáku, měla za minulého režimu sídlo Státní bezpečnost.

Veselejší historku, v níž účinkuje básnické duo Jiří Pištora a Oldřich Vyhlídal a hlavní roli má „pěkná studentka“ Eva, uvádí ve svých pamětech Vlastimil Maršíček, který zastával ve zmíněném Československém spisovateli funkci sekretáře:

21 Pavel Juráček: *Deník (1959–1974)*, Národní filmový archiv, Praha 2003, s. 101.

22 Ivan Diviš: *Teorie spolehlivosti*, Torst, Praha 1994, s. 276.

„Jednou přivedl do sekretariátu Svazu malíř Mirek Váša, který pracoval ve výtvarné redakci Československého spisovatele ve vedlejší baráku, pěknou studentku Evu z koleje na Větrníku. Znali jsme ji od vidění, ráda se pohybovala v uměleckých kruzích, které provokovala svým půvabem a mlčenlivostí. Miroslav chtěl, abych mu ji ‚pohlídal‘, že mu do rande vlezlo něco právě důležitého a že se za hodinku vrátí. Na stolek položil lahvinku Bzenecké lipky, abychom si zatím měli čím připít. Ale i já jsem měl zrovna povinnost – pravidelnou týdenní poradou sekretariátu. S Evou jsem si přiřukl a nechal ji s lahvinkou o samotě ve své kanceláři, že se budu snažit být co nejdříve zpátky. Když jsem se vrátil, na mém křesle vedle Evy seděl Pištora a lahvinka byla – prázdná. Mirek si po hodině Evu vyzvedl, ale Pištora už měl v kapse večerní schůzku s ní. Do hry vstoupil ještě Oldřich Vyhlídal, který se u mne nečekaně objevil a jemuž se Eva taky líbila: pozval ji se mnou na podvečerní sklenku do protější Klášterní vinárny a měl radost, jak Pištorovi vypálil rybník. Ale ouha! V Klášterce jsme si poseděli a snažili se hlubokomyslně odpovídat na Eviny filosofující otázky – ale jen do doby, kdy se rozhodně zvedla, že už musí jít. A to se ještě nechala vyprovodit před Platýz, kde se s námi rozloučila a zahrnula na nádvoří paláce – kde už na ni čekal Jiří Pištora, který mně to hned ráno všechno vyzvonil.“²³

RK

23 Vlastimil Maršíček: *Nezval, Seifert a ti druzí*, Host, Brno 1999, s. 118.